

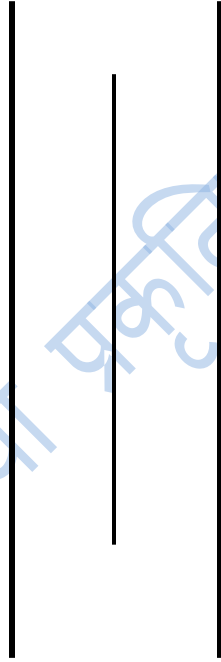

संघीय संसद

प्रतिनिधि सभा

कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समिति

बीउ बिजन (दोस्रो संशोधन) विधेयक, २०७५ सम्बन्धी प्रतिवेदन

संघीय संसद

प्रतिनिधि सभा

सिंहदरवार, काठमाण्डौ

संघीय संसद

प्रतिनिधि सभा

कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समिति

सम्माननीय सभामुख महोदय,

मुलुकको कृषि उत्पादनमा गुणात्मक बृद्धि गरी खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्न गुणस्तरीय बीउको आवश्यकता हुन्छ। बीउ बीजनको विश्व व्यापारलाई दृष्टिगत गरी प्रतिस्पर्धात्मक तथा गुणस्तरीय बीउ बिजनको उत्पादन गरी निर्यात प्रवर्द्धन गर्न, नेपाली विशेषतायुक्त बीउहरूको आनुवांशिक चरित्रलाई अक्षुण्ण र सुरक्षित राख्न तथा सो उपरको अधिकार सुरक्षण गर्न र विद्यमान कानूनलाई संघीयता अनुकूल परिमार्जन गर्ने उदेश्यले बीउ बिजन ऐन, २०४५ लाई संशोधन गर्न बीउ बिजन (दोस्रो संशोधन) विधेयक, २०७५ संघीय संसदमा पेश गरिएको हो। संशोधित ऐन लागु भए पश्चात गुणस्तरीय बीउ बिजन उत्पादन, प्रशोधन, तथा परिक्षण कार्यमा प्रभावकारिता आउने र कृषकहरूको माग र चाहान अनुरूपको बीउ बिजन उत्पादन तथा आयात हुने विश्वास समितिले लिएको छ।

सम्मानित प्रतिनिधि सभाको मिति २०७६ भदौ १ गतेको निर्णयानुसार प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७५ को नियम १०९ उपनियम (१) को खण्ड (ख) बमोजिम दफावार छलफलका लागि मिति २०७६ भदौ २ गते कृषि सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समितिमा यो विधेयक प्राप्त भएको थियो।

"बीउ बिजन (दोस्रो संशोधन) विधेयक, २०७५" माथि २०७६ मंसिर २५ गतेबाट समितिमा छलफल प्रारम्भ भएको थियो। समितिले नेपाल सरकारको तर्फबाट विधेयक प्रस्तुत गर्नुका कारण र औचित्यका सम्बन्धमा माननीय कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रीबाट विस्तृत जानकारी लिनुका साथै छलफलको क्रममा संशोधन प्रस्तुतकर्ता माननीय सदस्यहरू लगायत सम्बन्धित क्षेत्रका विज्ञहरू र विधेयकमा सरोकार राख्ने विभिन्न संघ संस्थाका प्रतिनिधिहरूबाट समेत संशोधन र विधेयकको आवश्यकताका सम्बन्धमा सैद्धान्तिक र दफावार छलफल गरेको थियो।

विधेयक माथि विभिन्न ७ समुहका १६ जना माननीय सदस्यहरूबाट विधेयकको प्रस्तावना सहित १६ वटा दफाका विभिन्न उपदफा एवम् खण्ड उपखण्डहरूमा ३९ वटा संशोधन प्रस्ताव प्राप्त भएका थिए। बैठकमा भएको छलफल पश्चात प्रस्तावित विधेयक माथि विभिन्न मितिमा भएका ६ वटा बैठकहरूमा विस्तृत, एवम् गहन रूपमा छलफल भएको थियो। बैठकमा नेपाल सरकारबाट प्रस्तुत विधेयक, माननीय सदस्यबाट परेको संशोधनहरू, सम्बन्धित विषयका विज्ञहरूको विचार, विधेयक माथि सरोकार राख्ने सरोकार समुहहरूबाट प्राप्त सुझावहरू, समितिको ईमेल मार्फत सर्वसाधारण नागरिकबाट

प्राप्त सुझाव र समितिका माननीय सदस्यहरुले छलफलका क्रममा राख्नु भएका विचारहरुलाई समेत समेटेर २०७६ पौष १५ गते सर्वसम्मत रूपमा यो प्रतिवेदन पारित गरेको थियो।

अन्तमा, समितिलाई प्राप्त निर्देशन र सुझावको लागी सम्माननीय सभामुख प्रति आभार व्यक्त गर्दछु। साथै "बीउ बिजन (दोस्रो संशीधन) विधेयक, २०७५" माथि समितिमा भएको सैद्धान्तिक तथा दफावार छलफलहरुमा सहभागी समितिका माननीय सदस्यहरु, संसोधन कर्ता माननीय सदस्यहरु, कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्री र मन्त्रालयका सचिव सहितका राष्ट्र सेवक कर्मचारीहरु, समिति समक्ष आफ्ना धारणाहरु राख्नु हुने विषय विज्ञहरु, विधेयक माथि सरोकार राख्ने सरोकार समुहहरु, ईमेल मार्फत सुझाव उपलब्ध गराउने सर्वसाधारण नागरिकहरु र समितिको कार्यसम्पादनमा सहयोग गर्ने संघीय संसद सचिवालयका राष्ट्र सेवक कर्मचारीहरु लगायत सबैमा म समितिको तर्फबाट हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्न चाहान्छु।

सम्माननीय सभामुख महोदय,

सम्माननीय सभामुख महोदयको अनुमतिले अब म प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७५ को नियम १२० बमोजिम "बीउ बिजन (दोस्रो संशीधन) विधेयक, २०७५" का सम्बन्धमा समितिको प्रतिवेदन सम्मानित सभा समक्ष पेश गर्दछु।

धन्यवाद।

(पूर्ण कुमारी सुवेदी)

सभापति

कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समिति

संघीय संसद
प्रतिनिधि सभा

कृषि, सहकारी तथा प्राकृतिक स्रोत समिति

बीउ बिजन ऐन २०४५ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयकका सम्बन्धमा समितिको प्रतिवेदन, २०७६

१. बीउ बिजन ऐन २०४५ लाई संशोधन गर्न बनेको विधेयक (यस पछि "विधेयक" भनिएको) को दफा १ को उपदफा (१) मा रहेका "२०७५" भन्ने अंकहरूको सट्टा "२०७६" भन्ने अंकहरू राख्ने ।
२. विधेयकको दफा २ को,-
  - (क) उपदफा (१) बाट संशोधन प्रस्ताव गरिएको खण्ड २.१.२ को सट्टा देहायको खण्ड २.१.२ राख्ने,-

"२.१.२ "बाली" भन्नाले खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल, दलहन, तेलहन, नगदेवाली वा घाँसेवाली सम्झनुपर्छ र सो शब्दले फूल फुल्ने वा नफुल्ने आलङ्कारिक बालीलाई समेत जनाउँछ ।"
  - (ख) उपदफा (४) मा रहेका "खण्ड २.१.१३, २.१.१४, २.१.१५ र २.१.१६" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "खण्ड २.१.१३, २.१.१४, २.१.१५, २.१.१६ र २.१.१७" भन्ने शब्दहरू राखी सो उपदफाबाट थप गर्न प्रस्ताव गरिएको खण्ड २.१.१६ पछि देहायको खण्ड २.१.१७ थप्ने
"२.१.१७ "स्थानीय तह" भन्नाले नगरपालिका वा गाउँपालिका सम्झनु पर्छ ।"
३. विधेयकको दफा ३ को सट्टा देहायको दफा ३ राख्ने,-

"३ मूल ऐनको दफा ३ संशोधन: मूल ऐनको दफा ३ को,-

  - (१) उपदफा ३.२ को,-
    - (क) खण्ड ३.२.२ पछि देहायको खण्ड ३.२.२क. थप गर्ने,-

"३.२.२क. प्रदेश मन्त्रालयका सचिवहरूमध्येबाट समितिको बैठकमा छलफल हुने विषयसंग सम्बन्धित प्रदेश मन्त्रालयका सचिव - सदस्य"
    - (ख) खण्ड ३.२.६ झिकिएको छ ।
    - (ग) खण्ड ३.२.७ र ३.२.८ को सट्टा देहायका खण्ड ३.२.७ र ३.२.८ राखिएका छन्:-

"३.२.७ बागवानी, खाद्यान्न, घाँसेवाली विज्ञानसँग सम्बन्धित विषय विज्ञ मध्येबाट कम्तीमा एक जना महिला सहित मन्त्रालयद्वारा मनोनीत तीन जना - सदस्य"

३.२.८ कृषि तथा पशु विज्ञान विषयमा अध्ययन अध्यापन गराउने विश्वविद्यालय मध्येबाट मन्त्रालयले तोकेको विश्वविद्यालयको कम्तीमा सहप्राध्यापकस्तरको बीज विशेषज्ञ एक जना - सदस्य"
- (२) उपदफा ३.५ झिकिएको छ ।
४. विधेयकको दफा ४ को उपदफा (१) पछि देहायको उपदफा (२) थपि त्यसपछिका उपदफाको क्रम मिलाउने,-

- “(२) उपदफा ५.८ख मा रहेका "जात सूचीत गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकारलाई" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "जात सूचीत वा पञ्जिकरण गर्ने सम्बन्धमा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारलाई " भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।”
- ५ विधेयकको दफा ५ बाट थप गर्न प्रस्ताव गरिएको दफा ६क. पछि देहायको दफा ६ख. थप गर्ने:-
 "६ख. स्थानीय बीउ विजन व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सकिने: आफ्नो क्षेत्रभित्र उत्पादन हुने बीउ विजनको स्थानीय तहमा उत्पादन, संरक्षण र सम्वर्धन गर्न तथा तत् सम्बन्धमा कृषकलाई परामर्श दिन स्थानीय कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम स्थानीय बीउ विजन व्यवस्थापन समिति गठन गर्न सकिनेछ ।”
- ६ विधेयकको दफा ६ बाट संशोधन गर्न प्रस्ताव गरिएको दफा ९ को उपदफा ९.१ को अन्तिम हरफमा रहेको “गर्न सक्नेछ” भन्ने शब्दहरूको सट्टा “गर्नेछ” भन्ने शब्द राखे ।
- ७ विधेयकको दफा ८ बाट संशोधन गर्न प्रस्ताव गरिएको दफा ११ को सट्टा देहायको दफा ११ राखे
 “११. बीउ विजनको किसिम वा जात सूचित वा पञ्जिकृत गर्ने अधिकार :
- ११.१ मन्त्रालयले कृषि कार्यको निमित्त प्रयोग गरिने बीउ विजनको कुनै किसिम वा जातको गुणस्तर नियमित तथा नियन्त्रण गर्न आवश्यक देखेमा समितिको परामर्श लिई नेपालमा उन्मोचित किसिम वा जातका बीउ विजनहरूलाई नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी सूचित बीउ विजनको रूपमा तोक्न सक्नेछ ।
- ११.२ मन्त्रालयले कृषि कार्यको निमित्त प्रयोग गरिने आयातित वा स्थानीय जातका बीउ विजनको कुनै किसिम वा जातको गुणस्तर नियमित तथा नियन्त्रण गर्न आवश्यक देखेमा समितिको निर्णय बमोजिम पञ्जिकरण गरी त्यस्ता किसिम वा जातका बीउ विजनहरूलाई पञ्जिकृत बीउ विजनको रूपमा तोक्न सक्नेछ। त्यसरी बीउ विजनहरूलाई पञ्जिकृत गरेको सूचना मन्त्रालय तथा समितिको वेबसाईट र अन्य उपयुक्त माध्यमबाट प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।
- ११.३ प्रदेश मन्त्रालयले आफ्नो क्षेत्रभित्र उपयुक्त हुने नेपालमा उन्मोचित किसिम वा जातका बीउ विजन सूचित गर्न वा आयातित बाहेकको स्थानीय जातका बीउ विजनको पञ्जिकृत गर्न चाहेमा तोकिएको मापदण्ड र प्रकृत्या पूरा गरी प्रदेश समितिको सिफारिसमा त्यस्तो बीउ विजन प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सूचित गर्न वा पञ्जिकृत गर्न सक्नेछ। त्यसरी बीउ विजन सूचित वा पञ्जिकृत गर्दा प्रदेश मन्त्रालयले समितिसँग परामर्श लिनु पर्नेछ ।
- ११.४ मन्त्रालय वा प्रदेश मन्त्रालयले उपदफा ११.१, ११.२ वा ११.३ बमोजिम सूचित बीउ विजन वा पञ्जिकृत बीउ विजन तोक्दा विभिन्न क्षेत्रको लागि उपयुक्त हुने बिउ विजनको किसिम वा जात समेत तोक्नु पर्नेछ ।
- ११.५ यस दफा बमोजिम पञ्जिकृत बीउ विजन खेतीका लागि उपयुक्त नदेखिएमा त्यसरी पञ्जिकरण गर्ने निकायले सार्वजनिक रूपमा सूचना प्रकाशन गरी पञ्जिकृत बीउ विजनको सूचीबाट हटाउने छ। प्रदेश मन्त्रालयले उपदफा ११.३ बमोजिम पञ्जिकृत गरेको बीउ विजन सो सूचीबाट हटाएमा त्यसको जानकारी समितिलाई दिनु पर्नेछ ।

११.६ बीउ बिजनको जात सूचित गर्ने वा पञ्जिकरण गर्ने प्रकृया तोकिए बमोजिम हुनेछ र त्यसरी प्रकृया तोकदा वालीहरूका प्रकृति अनुसार बीउ बिजनको जात सूचित गर्ने तथा आयातित वा स्थानीय जातका बीउ बिजनको पञ्जिकरण गर्ने प्रकृया फरक फरक हुने गरी तोकन सकिनेछ।"

- ८ विधेयकको दफा ९ बाट संशोधन गर्न प्रस्ताव गरिएको दफा ११ख. को ठाउँ ठाउँमा रहेका "सूचित नभएका" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "सूचित वा पञ्जिकरण नभएका" भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।
- ९ विधेयकको दफा १४ बाट थप गर्न प्रस्ताव गरिएको दफा १५ख. को,-
- (क) उपदफा १५ख.१ मा रहेका "समिति समक्ष" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "समिति वा प्रदेश समिति समक्ष" भन्ने शब्दहरू राख्ने ।
- (ख) उपदफा १५ख.२ मा रहेका "अनुमति प्रदान गर्न सक्नेछ" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "अनुमति दिन सक्नेछ" भन्ने शब्दहरू राख्ने ।
- १० विधेयकको दफा १५ को सट्टा देहायको दफा १५ राख्ने
- "१५ मूल ऐनको दफा १६ मा संशोधन: मूल ऐनको दफा १६ को उपदफा १६.२ मा रहेका "आफू मातहतका कुनै कर्मचारीलाई" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "आफू मातहतका वा स्थानीय तहका अधिकृत स्तरका कर्मचारीलाई" भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।"
- ११ विधेयकको दफा १६ बाट संशोधन गर्न प्रस्ताव गरिएको दफा १८क. को सट्टा देहायको दफा १८क. राख्ने -
- "१८क. कृषकको अधिकार रहने : (१) नेपालमा परम्परादेखि प्रयोग र अबलम्बन गरिदै आएको स्थानीय बीउ बिजन वा जात वा कृषि प्रजातिको वालीको बीउ बिजनमा कृषकको स्वामित्व, जात छनौट र संरक्षणको अधिकार रहनेछ ।
- (२) नेपालमा कुनै कृषक समूहले परम्परादेखि सामूहिक रूपमा प्रयोग र अबलम्बन गरिदै आएको स्थानीय बीउ बिजन वा जात वा कृषि प्रजातिको वालीको बीउ बिजन त्यस्तो कृषक समूहको नाममा सामूहिक स्वामित्व हुने गरी प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता गर्न सक्नेछन् ।"
- १२ विधेयकको दफा १७ को उपदफा (६) बाट थप गर्न प्रस्ताव गरिएको उपदफा १९.६ को सट्टा देहायको उपदफा १९.६ राख्ने
- "१९.६ कसैले बीउ बिजन निरीक्षक तथा बीउ बिजन विश्लेषकलाई यो ऐन तथा यस ऐन अन्तर्गत बनेका नियम कार्यान्वयन गर्दाका बखत कुनै बाधा अवरोध खडा गरेमा वा धम्की दिएमा दफा १६ को उपदफा १६.१ बमोजिम नियुक्त वा उपदफा १६.२ बमोजिम तोकिएको बीउ बिजन निरीक्षक तथा बीउ बिजन विश्लेषकले पटकै पिच्छे पच्चीस हजार रुपैयासम्म जरिवाना गर्नेछ ।"
- १३ विधेयकको दफा १८ को उपदफा (१) को सट्टा देहायको उपदफा (१) राख्ने -
- "(१) उपदफा २१.१ मा रहेका "बीउ बिजन नमूना सङ्कलकले" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "दफा १६ को उपदफा १६.१ बमोजिम नियुक्त वा उपदफा १६.२ बमोजिम तोकिएको बीउ बिजन निरीक्षक तथा बीउ बिजन विश्लेषकले" भन्ने शब्दहरू राखिएका छन् ।
- १४ विधेयकको दफा २० को खण्ड (१) को सट्टा देहायको खण्ड (१) राख्ने -
- "(१) "कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालय" भन्ने शब्दहरूको सट्टामा "मन्त्रालय" शब्द राख्ने ।